

Asia: VN/796/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kannattaa lämpimästi tasa-arvosuunnitteluvetoa sekä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevan tasa-arvolain säännöksen laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta. Laadukas tasa-arvosuunnittelu ja suunnitelman tehokas toimeenpano auttaa purkamaan sukupuolistereotypioita ja sukupuolirooleja varhaiskasvatuksen arjessa sekä edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua. Sukupuoli- ja tasa-arvotietoisella varhaiskasvatuksella voi olla pitkällä aikavälillä lieventävä ja purkava vaikutus myös koulutuksen ja työmarkkinoiden sukupuolen mukaiseen segregatioon, joka on Suomessa erittäin voimakasta myös verrattuna muihin Euroopan maihin. Monet koulutusalat ja jopa oppiainevalinnat ovat jakautuneita sukupuolen mukaan, ja tämä eriytyminen jatkuu läpi koulutusasteiden aina työmarkkinoille saakka.

Jo aiemmin suunnitteluveto on koskenut oppilaitosten yhteydessä toimivia esiopetusryhmiä, ja on tärkeää, että sama veto koskee jatkossa yhdenmukaisesti myös päiväkotien yhteydessä toimivia esiopetusryhmiä sekä muuta varhaiskasvatusta. Suunnitelman laatiminen toimipaikkakohtaisesti päiväkotitoiminnan osalta mahdollistaa laadukkaan tasa-arvosuunnittelun. THL pitää kannatettavana myös sitä, että perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatustoiminnan toimijoille laaditaan yhteiset suunnitelmat yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa. Myös lakiin sisällytetty veto päivittää suunnitelma lähtökohtaisesti vuosittain ja vähintään kolmen vuoden välein on tärkeä, jotta suunnitelmalla olisi todellisia vaikutuksia varhaiskasvatuksen toimipaikkojen arjessa.

THL pitää tärkeänä sitä, että jokaisesta varhaiskasvatuksen toimipaikasta löytyy voimassa oleva tasa-arvosuunnitelma ja että suunnitelma on laadittu yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lisäksi näiden tavoitteiden toteutumisen arvioinnin keinojen on oltava selvillä. Tälläkin hetkellä suunnitelmia

tehdään jo paljon, mutta niiden toteutumisen arviointi ei ole systemaattisista. Jotta suunnittelu on käytännössä mahdollista, tulisi se sisällyttää osaksi varhaiskasvatussyksiköiden varhaiskasvatussuunnittelua sekä lapsen yksilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa tarvittaessa. Näin myös tasa-arvon toteutumista yksilötasolla on mahdollista seurata yhdessä huoltajien kanssa.

Sukupuoli- ja tasa-arvotietoisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen edellyttää kaikilta varhaiskasvatuksen parissa työskenteleviltä riittävää osaamista aihepiiristä. Osaamisen tasosta tulee varmistua jokaisen henkilöstöryhmän kohdalla ja henkilöstölle tulee tarvittaessa järjestää lisäkoulutusta. Sukupuoli- ja tasa-arvotietoisen varhaiskasvatuksen tulee sisältyä kaikkien alalla työskentelevien perus- ja täydennyskoulutukseen.

Asianmukaisen osaamistason varmistamisen lisäksi THL pitää erittäin tärkeänä sitä, että varhaiskasvatuksen parissa työskentelevälle henkilöstölle tarjotaan riittävät ajalliset resurssit sekä tukea ja ohjausta suunnitelman laatimiseen ja toimeenpanemiseen niin, että tämä aika ei ole lapsilta pois. Vaikka suunnitelmaa toimeenpannaankin arjessa, uuden oppiminen, nykytilanteen selvittäminen ja uusien toimintatapojen miettiminen ja muuttaminen vie varsinkin alkuun aikaa, eikä tapahdu itsestään. Myös lain edellyttämä lasten osallistaminen suunnitelman laatimiseen ja toteutukseen edellyttää henkilöstöltä resursseja. Tälle työlle on tärkeää varata aikaa, sillä suunnitelmasta tulee sitä vaikuttavampi, mitä tiiviimmin henkilökunta ja lapset saadaan mukaan suunnitelman laatimiseen ja toteutukseen.

Lisävelvoitteiden vaikutukset henkilöstöön ja heidän työhönsä on arvioitava. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat monissa toimipaikoissa tällä hetkellä erittäin kuormittuneita, joten tasa-arvosuunnittelu ei saisi lisätä työn kuormittavuutta entisestään.

THL nostaa esille myös sen, että olisi tärkeää, että oppilaitoksia ja varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia koskevat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämismääräykset olisivat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaissa mahdollisimman yhdenmukaiset ja konkreettiset. Tällä hetkellä lakien eroavaisuudet voivat aiheuttaa päänvaivaa lakien toimeenpanijoille. Tästä on tärkeää huolehtia valmisteilla olevissa lakimuutoksissa, joissa suunnittelumääräykset on tarkoitus laajentaa koskemaan varhaiskasvatusta. Aikaisemmin keväällä lausuntokierroksella olleessa yhdenvertaisuuslain luonnoksessa esimerkiksi veloitetaan viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä ja varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia arvioimaan, miten niiden toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu niiden toiminnassa. Tämä on tärkeä lisäys yhdenvertaisuuslakiin, mutta vastaava kirjaus olisi erittäin olennaista saada mukaan myös tasa-arvolakiin sukupuolivaikutuksien arvioinnin osalta, ottaen huomioon myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset.

On huomioitava, että varhaiskasvatuslaissa on tälläkin hetkellä mainittu muun muassa yhtäläisiä oikeuksia, tasa-arvoisuutta, yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä koskevia periaatteita. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa (Opetushallitus 2022) on suosituksena huomioida

yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. THL pitää tärkeänä, että nykyisiin opetussuunnitelmiin sisällytetyt tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat kohdat ja niiden mahdolliset päivittämistarpeet tulevat huomioituiksi. Erillisten suunnitelmien merkitys ja tarve tulee jatkossa arvioida, jotta vältetään päällekkäiseltä työltä.

Hietaharju Anne-Mari
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL